

країни. Філософські питання, що виникають у цей час, допомагають зрозуміти глибину змін, які відбуваються в людській свідомості та громадському житті. Ця боротьба за існування об'єднує людей навколо спільної мети – збереження незалежності й національної ідентичності; глибше підкреслює важливість спільних цінностей, історії та культури як основних чинників для збереження національної ідентичності.

Українське суспільство в умовах війни та кожен українець, як особистість, – це приклад великої соціальної відповідальності, мужності, витривалості, згуртованості та свідомого ставлення до майбутнього країни.

Глибинний духовний етерналізм українського народу, вірність традиціям, самоорганізованість та підтримка один одного допоможе зберегти національну ідентичність та вистояти Україні в часи найважчих поневірянь.

Література:

1. Гегель, Г. В. Ф. Основи філософії права, або природне право і державознавство / пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ : «Юніверс», 2000. 336 с.

2. Кант, І. Критика чистого розуму / пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ : «Юніверс», 2000. 504 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-2>

ЕВОЛЮЦІЯ ЯЗИЧНИЦЬКИХ ВІРУВАНЬ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Вашкевич В. М.

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти
та освітньої політики*

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Дослідження українських язичницьких вірувань є важливою складовою розуміння культурних і релігійних трансформацій, які відбулися у Київській Русі в процесі християнізації. Ці трансформації залишили глибокий слід в історичній пам'яті народу, відображаючи синтез

язичницької спадщини та християнських цінностей. Михайло Грушевський у своїй праці «Історія України-Руси» [2] детально досліджував ці зміни, вказуючи на те, як багато язичницьких обрядів було або знищено, або інтегровано в нову релігійну традицію. Він підкреслював, що писемні джерела часто подавали язичницькі вірування з критикою, що ускладнювало реконструкцію автентичних уявлень українців.

Інші вчені також внесли значний вклад у цю тему. Іван Франко вивчав народні перекази та легенди, підкреслюючи унікальність української міфології, що переплітається з загальнослов'янськими віруваннями [4]. Володимир Гнатюк зібрав та систематизував народні легенди [1], що ілюструють тривалість язичницьких вірувань у свідомості українців навіть після християнізації. Олександр Потебня [3], у свою чергу, досліджував глибинний зв'язок між мовою та міфологією, підкреслюючи, що саме мова є інструментом збереження міфологічних образів та символів, які відображають давні уявлення про світ.

Ця робота зосереджується на аналізі основних підходів до вивчення язичницьких вірувань в українській традиції та розгляді їхнього впливу на культурну ідентичність сучасної України.

Михайло Грушевський у своїй праці «Історія України-Руси» детально досліджував процес християнізації Київської Русі та вплив цього процесу на язичницькі вірування [2]. Він відзначав, що багато язичницьких обрядів були знищені або інтегровані в християнську традицію. Грушевський вказує на те, що писемні згадки про язичництво часто мають характер критики та осуду з боку літописців, що ускладнює дослідження справжніх вірувань українців.

Іван Франко також зробив значний внесок у вивчення української міфології. У своїх роботах він досліджував народні казки, перекази та легенди, пов'язані з язичницькими віруваннями. Франко підкреслював, що багато елементів української міфології переплітаються із загальнослов'янською міфологією, проте мають свою унікальну специфіку [4].

Володимир Гнатюк, видатний український етнограф, у своїй праці «Українські народні вірування» зібрав численні народні легенди та перекази, які відображають міфологічні уявлення українців. Він звертає увагу на те, що багато з цих вірувань, хоч і зазнали трансформацій під впливом християнства, продовжують жити в народних обрядах і звичаях [1].

Олександр Потебня, відомий лінгвіст і філолог, у своїх роботах досліджував зв'язок між мовою та міфологією. Він наголошував на тому, що мова є засобом збереження міфологічних уявлень, оскільки в ній закладені символи та образи, які передають давні вірування про світ і природу [3].

Язичницькі вірування відігравали ключову роль у формуванні світогляду та культури давніх українців, надаючи їм унікальні риси, що виділяли їх серед інших слов'янських народів. З впровадженням християнства ця система вірувань не була цілковито знищена, а зазнала складної трансформації, утворюючи своєрідний симбіоз із новими релігійними ідеями. Так, у народних обрядах та звичаях збереглися елементи язичницької космології, які продовжували існувати у вигляді фольклорних традицій та свят.

Іван Франко, досліджуючи українські міфологічні тексти [4], наголошував на тому, що в них відображена тісна взаємодія між язичницькими образами та новими християнськими символами. Це виявляється у різних аспектах народної культури – від святкування обжинків до зимових обрядових пісень. Франко вбачав у цих феноменах не лише архаїчну спадщину, але й прояви глибокої народної мудрості, здатної поєднати старе і нове в єдиній культурній системі.

Володимир Гнатюк у своїх етнографічних дослідженнях підкреслював [1], що язичницькі вірування продовжували відігравати важливу роль у повсякденному житті селян. Він описував численні обряди, у яких використання ритуальних предметів, таких як хліб, вода чи вогонь, несло у собі відголоски стародавніх культових дійств. Ці елементи відображали вірування у магічні властивості природи та вищих сил, які збереглися навіть після прийняття християнства, адаптуючись до нових умов.

Важливим аспектом вивчення язичницької традиції є її зв'язок з мовою, як зазначав Олександр Потебня [3]. Він підкреслював, що мова не лише зберігає міфологічні символи, але й формує спосіб мислення, в якому закріплюються архаїчні уявлення про світ. За Потебнею, кожен народ має власну міфологічну свідомість, яка закріплюється у його мовних структурах, і саме через мову можна реконструювати давні вірування та розкрити їх вплив на сучасну культуру.

Отже, синтез язичницьких та християнських елементів у культурі Київської Русі створив підґрунтя для формування унікального національного світогляду. Цей процес відображає складну історію взаємодії та адаптації різних світоглядних систем, що визначають специфіку української культурної ідентичності. Розуміння цих процесів є важливим для оцінки сучасної культурної спадщини України та її місця у загальноєвропейському контексті.

Література:

1. Галицько-руські народні легенди. Етногр. зб. Т. 1 / В. М. Гнатюк ; післямова М. І. Мушинки ; худож. Р. В. Варламов. Репр. відтворення вид. 1902 р. Харків : Фоліо, 2018. 234 с.
2. Грушевський М. Історія України-Руси. Київ : Наукова думка, 1991.
3. Потебня О. О. Сторінки життя і наукової діяльності. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 376 с.
4. Франко І. Зібрання творів : Легенди та перекази. Київ : Дніпро, 1981.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-453-8-3>

НА ЗЛАМІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЕПОХ (ПРИСВЯЧЕНО ПАМ'ЯТІ НАТАЛІЇ ГРИГОРІВНИ МОЗГОВОЇ)

Гончаренко К. С.

*кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії*

*Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Непоодинокі дослідження можуть підтвердити тезу про те, що в горизонті вивчення людського під епохою ми можемо вважати окреме покоління. Так, Хосе Ортега-і-Гасет зазначає, що «Покоління – це не жменька однаків і не просто маса: це ніби нове цілісне соціальне тіло, що має і свою вибрану меншість, і свій натовп, *закінуте на орбіту існування з певною життєвою траєкторією*. Покоління, динамічний компроміс між масою та індивідом, є найважливішим історичним поняттям і є, так би мовити, тією траєкторією, по якій рухається історія» [2, с. 5]. Окремі індивідуальності, яким властиво поєднуватися в незначні групи, як представники кожної епохи/покоління становлять оту «жменьку» чи «меншість» за яку зазначає мислитель. Але в будь-якому випадку вони присутні, адже саме на їх плечі покладається бути рушієм своєї «історичної трансценденції». Видатні індивідуальності, які становлять одиницю в спільноті, завжди поєднані спільною «програмою», завдяки якій вони ініціюють соціальні зміни чи закладають основи для наступних поколінь. Найбільш увіражено це можна побачити на прикладі покоління/епохи